

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شاهرود

مدیریت تحصیلات تکمیلی

پردیس خودگردان

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی

بررسی عناصر اقلیمی در اشعار عباس باقری

استاد راهنما :

دکتر محمد مجوزی

استاد مشاور:

دکتر حیدرعلی دهمرده

تهیه و تدوین :

پرویز کیخای مقدم

بهمن ۱۳۹۲

تقدیم :

به پدر و مادر مهربانم؛

که دعای خیرشان بهترین پشتیبانم بوده است.

و به همسر و همراه همیشگی ام

و به نور چشمانم عبدالعلی.

و به خواهران و برادران عزیزم

و عموی ارجمندم نواب کیخا، برای علاقه اش به فرهنگ سیستان

سپاسگزاری

شکر و سپاس خدای را، که ما را از هیچ آفرید، قلم در دست ما گذاشت و زبان بر نهاد ما.

شایسته است که ما هم با همین خامه شکر نعمتهای بی شمار وی را بجای آوریم.

در اینجا بدینوسیله از استاد راهنمای ارجمندم، جناب آقای دکتر مجوزی، برای راهنمایی های ارزشمند شان در تمام مراحل این تحقیق کمال تشکر و امتنان را دارم.

و همچنین از استاد مشاور جناب آقای دکتر دهمرده تشکر صمیمانه دارم.

از راهنمایی و همکاری استاد باقری که صمیمانه در تمامی اوقات راهنمایی هایشان را به بنده ارزانی داشتند، صمیمانه سپاسگزارم.

از ایزد یکتا بهروزی و نیک انجمنی و موفقیت روزافزون را برای کلیه اساتید بزرگواری رشته زبان و ادبیات فارسی آرزو دارم.

چکیده

بررسی عناصر اقلیمی در آثار عباس باقری بی تردید از موضوع های مهم و اثرگذار در مجموعه پژوهش های ادبیات فارسی محسوب می شود، چرا که در آثار عباس باقری ، عناصر اقلیمی ، دارای جایگاه مهمی است . شعر عباس باقری سرشار از کلمات شب ، نور ، تاریکی ، سپیده ، پرند ، پرواز و عناصر اقلیمی منطقه خویش است و طبیعت گرایی او در اشعارش بیشتر به روحیه بومی گرایی او بر می گردد. بومی گرایی و طبیعت نگاری ، مهمترین ویژگی شعر این شاعر است و این مهم نتیجه ی زندگی او در این طبیعت بکر است . او به سیستان و سیستانی عشق می ورزد و اشاره به شرایط اقلیمی و آب و هوایی زیستگاه و محل اقامت او جلوه ای آشکار در اشعار شاعر دارد. لذا هدف این تحقیق بررسی عناصر اقلیمی در آثار عباس باقری می باشد. روش تحقیق ، توصیفی - تحلیلی است که با استفاده از منابع کتابخانه ای، به بررسی "عناصر اقلیمی در اشعار عباس باقری" پرداخته و عناصر اقلیمی را نظیر: باد، آب، خاک، رودخانه و ... را در شعر شاعر معرفی نموده و مورد بررسی و تحلیل قرار داده و همچنین بسامد کاربرد هر کدام از آنها و نوع نگاه شاعر را مشخص نموده است . می توان گفت شعر عباس باقری آینه ی تمام نمای ویژگی های اجتماعی ، طبیعی ، زبانی ، فکری و فرهنگی منطقه ای است که در آن پای به عرصه وجود نهاده است و این مسأله معرف همان ویژگی است که در ادبیات معاصر، از آن بعنوان ادبیات اقلیمی یاد می شود.

کلمات کلیدی: عباس باقری، عناصر اقلیمی، سیستان، طبیعت

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسأله	۳
۳-۱- سوالات پژوهش	۵
۴-۱- فرضیه های پژوهش	۵
۵-۱- اهداف تحقیق	۵
۶-۱- روش تحقیق :	۶
۷-۱- سابقه و ضرورت انجام تحقیق	۶
۸-۱- حوزه و قلمرو تحقیق	۱۱
۹-۱- معرفی منطقه سیستان	۱۱
۱-۹-۱- اهمیت و جایگاه سیستان	۱۱
۲-۹-۱- تاریخ و باستان شناسی سیستان	۱۲
۳-۹-۱- زمینه‌ی جغرافیای تاریخی سیستان	۱۳
۴-۹-۱- بادهای سیستان	۱۵
۵-۹-۱- بادهای ۱۲۰ روزه سیستان	۱۶
۶-۹-۱- کشاورزی	۱۶
۷-۹-۱- ارتفاعات	۱۷
۹-۹-۱- آثار باستانی و بناهای تاریخی سیستان	۱۸
۱-۹-۹-۱- شهر سوخته:	۱۸
۲-۹-۹-۱- دهانه ی غلامان:	۱۹
۳-۹-۹-۱- کوه خواجه:	۱۹
۴-۹-۹-۱- شهر قدیم زرنج:	۲۰
۵-۹-۹-۱- قلعه سام:	۲۰
۶-۹-۹-۱- قلعه رستم:	۲۰
۷-۹-۹-۱- آتشکده کرکوی:	۲۱
۱۰-۱- ساختار پژوهش	۲۱
فصل دوم: مبانی نظری تحقیق	۲۳

۲۴	۱-۲ ادبیات اقلیمی .....
۲۴	۱-۱-۲ ادبیات چیست ؟ .....
۲۴	۲-۱-۲ شعر چیست ؟ .....
۲۶	۳-۱-۲ عناصر اقلیمی در ادبیات .....
۲۶	۱-۳-۱-۲ عناصر اقلیمی .....
۲۶	۲-۱-۳-۱-۲ عناصر اقلیمی در شعر .....
۲۹	۳-۱-۳-۱-۲ عناصر اقلیمی در شعر فارسی .....
۳۲	۲-۲ عناصر اقلیمی از دیدگاه شاعران .....
۳۶	۱۳-۲-۲ جمع بندی .....
۳۹	فصل سوم: عباس باقری و آثارش .....
۴۰	۱-۳ عباس باقری کیست؟ .....
۴۲	۳-۳ موفقیت های عباس باقری در عرصه شعر .....
۴۴	۲-۴-۳ آثار .....
۴۵	۳-۴-۳ موفقیت ها : .....
۴۶	۵-۳ اشعار عباس باقری در یک نگاه گذرا .....
۵۴	۶-۳ انتخاب مجموعه آثار .....
۵۷	فصل چهارم: بررسی عناصر اقلیمی در شعر عباس باقری .....
۵۸	۱-۴ عناصر اقلیمی بکار رفته در اشعار باقری .....
۵۹	۱-۱-۴ کویر .....
۶۱	۲-۱-۴ ریگ و ریگزار .....
۶۵	۳-۱-۴ باد .....
۶۹	۴-۱-۴ نسیم .....
۷۱	۵-۱-۴ ابر .....
۷۵	۶-۱-۴ باران .....
۷۷	۷-۱-۴ آفتاب .....
۸۰	۸-۱-۴ گز .....
۸۲	۹-۱-۴ دریا .....
۸۳	۱۰-۱-۴ کوه .....
۸۴	۱۱-۱-۴ فصل ها .....

۸۶.....	۱۲-۱-۴- هامون
۹۱.....	۱۳-۱-۴- خشکسالی
۹۷.....	۱۴-۱-۴- اتفاقات خاص
۹۷.....	۱-۱۴-۱-۴- طاعون سیستان
۱۰۰.....	۲-۱۴-۱-۴- مهاجرت مردم
۱۰۴.....	۱۵-۱-۴- صور خیال اقلیمی
۱۰۵.....	۱-۱۵-۱-۴- آرایه تلمیح
۱۰۶.....	۲-۱۵-۱-۴- آرایه تشخیص
۱۰۷.....	۱۶-۱-۴- مکان ها و مناطق بومی
۱۰۸.....	۱-۱۶-۱-۴- پلنگ کوه
۱۰۸.....	۲-۱۶-۱-۴- آس باد
۱۰۹.....	۱۷-۱-۴- گیاهان و جانوران منطقه
۱۰۹.....	۱-۱۷-۱-۴- کاکلی
۱۱۰.....	۲-۱۷-۱-۴- تاغ
۱۱۲.....	۳-۱۷-۱-۴- خار
۱۱۲.....	۱۸-۱-۴- فقر
۱۱۴.....	۱۹-۱-۴- مشاغل و حرفه ها
۱۱۸.....	۲-۴- بررسی بسامد عناصر اقلیمی در مجموعه اشعار عباس باقری
۱۲۰.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۲۱.....	نتیجه گیری
۱۲۳.....	منابع

فهرست جداول و اشکال

عنوان ..... صفحه

جدول ۱-۴- بسامد عناصر اقلیمی در مجموعه اشعار عباس باقری ۱۱۸

شکل ۱-۴- نمودار بسامد عناصر اقلیمی در مجموعه اشعار عباس باقری- گروه اول ۱۱۸

فصل اول:
کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

طبیعت از آغاز تا امروز همواره یکی از خاستگاه‌ها و سرچشمه‌های هنر بوده است. مثلاً نقاشی از مینیاتورهای چینی، ژاپنی و نقاشی‌های هندسی آن‌ها تا نقاشی‌ها و مینیاتورهای دوره تیموری و صفوی که از طبیعت مایه می‌گیرد؛ یا موسیقی که هنری است شنیداری و در وهله‌ی نخست چنین به نظر می‌رسد که با طبیعت هیچ ارتباطی ندارد. اما بسیاری از آثار معروف آهنگ‌سازان نام‌دار جهان خاستگاهی طبیعی دارد. مانند سمفونی "پاستورال" بتهوون یا "دریاچه‌ی قو"ی چایکوفسکی یا "چهارفصل" ویدالدی، که هر کدام به نحوی بر اثر تاثیر ویژه‌ی آهنگ از طبیعت آفریده شده‌اند و از همه بارزتر در هنر شعر که نمونه‌ها و نشانه‌های آن را از قدیم‌ترین ایام تا کنون، در آثار منظوم و شاعرانه‌ی همه کشورهای جهان می‌توان دید.

شاعر برای بیان و ابلاغ صورت ذهنی خویش صورتی برمی‌گزیند و به شیوه‌های مختلف آن را تعبیر می‌کند. بی‌گمان ذهن شاعر که از محسوسات مختلف تلفیق و تالیفی به عمل می‌آورد و در ادای معانی از آنها مدد می‌جوید، تحت تاثیر محیط و مشاهدات خویشتن است و در کنار محیط کار و طبیعت، دیگر عوامل اجتماعی و سیاسی و اقتصاد نیز دخیل در این امر هستند. اما مهم‌ترین عاملی که در بومی شدن هنر و ادبیات موثر است و به سادگی و سریعاً قابل تشخیص است، عامل جغرافیایی است» هر بوم برای خود ویژگی‌های خاص هنری و فرهنگی دارد که منصوب به آن منطقه خاص می‌باشد و بازتاب و تجلی آن در ادبیات و هنر، آفریننده ادبیات بومی می‌باشد. بسامد بالای عناصر اقلیمی به اشکال مختلف در شعر معاصر گسترش یافته که اگر مورد کنکاش قرار بگیرد، لازم است به آثار اکثر شاعران (خصوصاً در آثار شاعران دهه‌های کنونی که ضمن ایجاد تغییرات اساسی در رویکرد شعر، اسلوب استفاده از بن‌مایه‌های تجربی - زیستی نظام یافته‌تر و هدفمندتر است) مراجعه کنیم. جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی شاخصه‌های تعیین‌کننده‌ی شعر معاصر است که بیان‌کننده‌ی تجارب هدفمند شاعران به عناصر اقلیمی است و اکثراً با

وقوف کامل به قدرت انتقال مفاهیم تجربی - زیستی از امکانات اقلیمی (که در آن زمان وجه اجتماعی و یا استعاری آن غلبه داشت) متأثر بودند.

۲-۱- بیان مسأله

جهان امروز، با پدیده های تازه خود- بویژه در دو سده اخیر- با جهان گذشته کاملاً تفاوت پیدا کرده است. انسان معاصر، در جهان امروز، با سلیقه های تازه ی خود، دنبال هنر و ادبیات دیگری است تا بازگو کننده زندگی واقعی امروز او باشد. آنها عقیده دارند شاعرانی که به این ضرورت مسلم توجه نکرده اند، بی گمان فرزند زمان خویشان نیستند. طبیعت با قابلیت و داشته های بی نهایت خود، همواره پشتوانه ای عظیم برای هنر و آثار هنری بوده است. هنرمندان با بهره مندی از سرمایه های طبیعت، هنر خویش را تعالی بخشیده و آن را از امکانات بسیاری بهره مند ساخته اند. (باقی نژاد، ۱۳۸۵: ۱۰).

به نظر می رسد جهت گیری اجتماعی و انسانی شعر و ادبیات کلاسیک فارسی در بیشتر موارد، نه به طور مطلق، ضعیف و بیمارگونه بود، به ویژه در ادبیات درباری و مدحی گذشته که انسان و اجتماع قربانی شده بود، اما با این حال تعهد اجتماعی و انسانی شعر و ادبیات از طریق ادبیات مشروطه به شعر معاصر رسیده است.

عباس باقری، در سال ۱۳۳۴ در زابل متولد شد وی فارغ التحصیل رشته زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران است. عباس باقری شاعری است پرکار که نخستین مجموعه شعر او که «تبعید در آفتاب» نام دارد، در سال ۱۳۶۲ روانه بازار کتاب گردید. او همچنین چندین بار به عنوان بهترین شاعر دفاع مقدس به جامعه ادبی معرفی شده است. کتاب «سفر سوختن» او که به زندگی شهید سردار «دوستی مقدم» اختصاص دارد، کتاب برگزیده کشور در سال ۱۳۷۵ بوده است. از آثار این شاعر در سال ۱۹۹۱ به زبان فرانسه گزیده ای به دست چاپ سپرده شد. از آثار اوست:

«تکیه بر زخم»، «ایوب در باد»، «باران تلخ»، «صبح در پرگار»، «خانه سرودها»، «افطار در عاشورا»، «برگزیده ادبیات معاصر شماره ۹۸»، «سنگ و سرنا»، «از پلک سنگ» و... (بافنده، ۱۳۸۹: ۱۰).

از آن جا که شعر عباس باقری سرشار از کلمات شب، نور، ظلمت و تاریکی، سپیده، پرنده و پرواز و واژگان و عناصر جغرافیای اقلیمی استان خویش است و طبیعت گرایی او در اشعارش بیشتر به روحیه بومی گرایی او برمی گردد. بومی گرایی و طبیعت نگاری مهمترین ویژگی شعر این شاعر است و این نتیجه طبیعی زندگی اوست که همچنان به سیستان و سیستانی عشق می ورزد و اشاره به شرایط اقلیمی و آب و هوایی زیستگاه و محل اقامت شاعر جلوه ای آشکار در اشعار او دارد. (گرچی زاد، ۱۳۸۸: ۷۸).

از طرفی انسانها و اشیاء محیط پیرامون، در شعر باقری حضوری پررنگ دارند و این از نقاط اوج کار اوست. او مجرد از زندگی شعر نسروده بلکه شعر او پیوندی عمیق و ناگسستنی با طبیعت، زندگی و انسان های اطرافش دارد و این باعث شده تا مخاطب با اشعارش صمیمیت و ارتباط نزدیکی پیدا کند. او به زندگی و انسان های کنونی عشق می ورزد و تمام اجزاء شعر و تاروپود سخنش پیوندی جداناپذیر با طبیعت و هستی برقرار نموده است که حاصل آن ایجاد رابطه ای دوطرفه و بینابین با مخاطب و مخاطب با شاعر است. این حالت، روح ادبی اشعارش را صیقل بخشیده و کلامش را جانبخش و دلنشین نموده است. (نامواره، ۱۳۸۹: ۴۷)

شکی نیست که محیط جغرافیایی و زیستگاه هر شاعری در شعرش تاثیر می گذارد و این تاثیرگذاری در شعر باقری محسوس است. شعر شاعر مورد نظر آئینه تمام نمای اقلیم اسطوره و حماسه است. پس لازم است تا عناصر اقلیمی به کار رفته در شعر او مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و نوع نگاه شاعر به آنها معلوم شود.

لذا مسأله این پژوهش بررسی میزان استفاده از عناصر اقلیمی مربوط به سیستان در شعر عباس باقری است.

۳-۱- سوالات پژوهش

- ۱- عناصر اقلیمی مربوط به سیستان که در شعر شاعر استفاده شده، چه نقشی در تاثیر گذاری شعر او دارد؟
- ۲- نوع نگاه شاعر به این عناصر چگونه است؟

۴-۱- فرضیه های پژوهش

- ۱- عناصر اقلیمی مربوط به سیستان نقش تعیین کننده ای در تأثیر گذاری و توفیق شعر شاعر مورد بحث دارد.
- ۲- شاعر مورد نظر نسبت به عناصر اقلیمی منطقه سیستان نگاه نو و جدید دارد.

۵-۱- اهداف تحقیق

- ۱- بررسی عناصر اقلیمی منطقه سیستان در شعر شاعر و تحلیل آن و نسبت میزان و نقش آن در توفیق شعر شاعر مورد نظر.
- ۲- تحلیل و بررسی نوع نگاه شاعر به عناصر اقلیمی در مقایسه با نگاه رایج و نمادین به این عناصر.

۱-۶- روش تحقیق :

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. این پژوهش با روش کتابخانه ای و مصاحبه انجام شده است. در کاوش برای گرد آوری اطلاعات از منابع کتابخانه ای و فیش برداری و بررسی آثار شاعر و مصاحبه با وی بهره گرفته شده است.

۱-۷- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

تحقیقات متعددی از زوایای گوناگون به بررسی آثار این شاعر پرداخته اند که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

سرحدی (۱۳۸۹) در پایان نامه خود تحت عنوان «تعریف زبان شناسی در شعر عباس باقری» آثار او را مورد بررسی قرار داده است.

پودینه، (۱۳۹۱) در پایان نامه خود تحت عنوان «مضامین اجتماعی در شعر عباس باقری» مضامین اجتماعی بکار رفته در اشعار او را بررسی نموده است.

شیرزایی، (۱۳۹۱) در پایان نامه ای تحت عنوان «نقش و هویت مردم و اجتماع در شعر عباس باقری» به بررسی شعر شاعر از منظر اجتماعی پرداخته است.

بافنده (۱۳۸۹) در مقاله ای با عنوان: «شاعر طبیعت و بومی گرا» مجموعه شعر «نه پنجره نه ای کاش» سروده عباس باقری را بررسی کرده است. به عقیده وی مضامین اجتماعی دستمایه خوبی است که شعرا اطلاعات، دانش، هنر و ابتکارات ادبی خویش را در قالب آن ارائه و پرورش دهند. باقری در سروده های اجتماعی خود حقایق و حوادث موجود در جامعه را در قالب توصیفات، تشبیهات و تعبیراتی بسیار زیبا و دلنشین و در عین حال موثر بیان می کند. بومی گرایی و طبیعت نگاری، مهمترین ویژگی شعر این شاعر است و این نتیجه طبیعی زندگی اوست

که همچنان به سیستان و سیستانی عشق می ورزد و اشاره به شرایط اقلیمی و آب و هوایی زیستگاه و محل اقامت شاعر جلوه ای آشکار در اشعار او دارد.

گرچی زاده (۱۳۸۸) در مقاله ای با عنوان: «درد نغمه های روزگار بغرنج» به بررسی اشعار عباس باقری پرداخته است. وی می نویسد: اساس مجموعه روزهای مندرس اندر اساس زندگی و به تبع انتظار عبث برای کورسوی امید و گسترش لحظه به لحظه یاس و تخریب در وضعیت بغرنج انسان در سرزمین بغرنج تر است. وی ادامه می دهد: شاعر به سراغ اسطوره ها می رود تا رد پای عناصر دخیل در حماسه این دیار را بیاد آورد عناصری که سازنده بخشی مهم از بنیاد های پایداری این مرزوبوم ایران هستند و با سیوستان و سیستان ارتباط می یابند. به نظر او شاعر در گستره جغرافیا و در قلمرو تاریخ حرکت می کند. به عقیده وی روزهای مندرس مجموعه ای شکل یافته از تمام پدیده های طبیعی است به همراه پدیده های اعتباری و پدیده های هنری. همچنین در مورد عناصر اقلیمی و طبیعت در آثار دیگر شاعران نیز تحقیقاتی صورت گرفته است که از آن جمله می توان به اینها اشاره نمود.

نیکویه (۱۳۶۹) به بررسی عناصر زندگی شمال در شعر نیما پرداخته است. وی می نویسد کودکی نیما در یوش و طبیعت زیبایش سپری شد و بعد ها در شعر او انعکاس زیادی پیدا کرد. نیما به شمال دلبسته بود و این دلبستگی تا آخر حیات در زندگی و شعر او بارز بود. نیما خود سالیان در میان روستائیان زندگی کرده است و از طبیعت شمال بهره ور گشته است. در منظومه افسانه فرصت یافته تا از بیلاق و قشلاق طوایف و از زندگی شبانان و از زیبایی بهار در دره ها و کوهساران شمال یاد کند. طبیعت شمال در شعر نیما زنده و جاندار است و با شخصیت شاعر یگانگی دارد. او از طبیعت و مناظر زادگاه خود گزارشی بدست نمی دهد، بلکه آنها را در خود تحلیل می برد و روشن و زنده در برابر دیدگان ما می گستراند. نام بیشتر درختان، کوهها، حیوانات و بسیاری از مظاهر زنده شمال در شعر نیما ره یافته است. نیما دریا را طوفانی و وحشت انگیز می

نمایاند و دریایی که ضمیر طوفانی شاعر است. دریایی که نیما وصف می کند، در ادبیات منظوم ما سابقه ندارد و هیچ کدام از شاعران با این زمینه عاطفی با دریا تماس نگرفته اند. باران شمال نیز در شعر نیما خنیاگر شمال است.

اکبری (۱۳۸۱) در مقاله ای، جلوه های طبیعت و عناصر آن در شعر جنگ را بررسی نموده است. به عقیده وی ما بیشتر از آنکه با طبیعت زنده و محسوس ارتباط داشته باشیم، دچار طبیعت گرای تصویر و مصنوعی شده ایم. رگبار باران را از پشت پنجره می نگریم و کمترین تخیلی در جلوه های طبیعت در ذهن ما پدید نمی آید. وی بدنبال این است که آیا مقاومت رودخانه کارون و کرخه را در برابر هجوم دشمن می توان از تاثرات طبیعت جنگ دانست. وی تجلی طبیعت در قلمرو جنگ در ابیاتی از مثنوی «بهار در خون» سروده شاعر متعهد سپیده کاشانی را نشان می دهد. «باران خون بر خاک مظلومان چو بارد / با خود بهاران در بهاران مژده آرد» (اکبری، ۱۳۸۱: ۲۵۲)

پارساپور (۱۳۹۱) در پژوهشی ارتباط انسان با طبیعت در شعر را بررسی نموده است. یکی از موضوعات نقد بوم گرا (Ecocriticism) که به رابطه ادبیات و محیط زیست می پردازد، بررسی نحوه نگرش انسان به طبیعت در آثار ادبی است که می تواند از عوامل مختلفی چون جنسیت، زمان، فرهنگ، اندیشه تاثیر پذیرفته باشد. اشعار فارسی در طول تاریخ ادبیات، تنوع رابطه انسان و طبیعت را در خود متجلی ساخته است. وی در این مقاله با بررسی اشعار توصیفی در ادب فارسی، پنج نوع نگرش کلی را به طبیعت معرفی نموده و تاثیر دو عامل زمان و اندیشه شاعر را بر چگونگی ارتباط او با طبیعت و نحوه توصیف او بیان داشته است. در یک نگاه کلی درمی یابیم که بخشی از توصیف طبیعت در شعر شاعران به مثابه توصیف غیر طبیعت است و تنها نمونه های اندکی در شعر فارسی می توان یافت که توصیفی ابژکتیو از طبیعت ارائه شده است. در پایان لزوم رویکردی نو و بوم گرایانه به طبیعت را که متناسب با نیاز جوامع متمدن امروزی است، متذکر شده است. با

این نگرش تغییراتی در توصیف طبیعت در شعر، شاهد خواهیم بود که در آن همه پدیده های طبیعت صرف نظر از انتخاب انسان، زیبا و ارزشمندند. این رویکرد می تواند در بهبود رابطه انسان و محیط زیست او تاثیرگذار باشد.

محمدی و پناهی (۱۳۸۸) عناصر اجتماعی و انسانی در شعر نیما یوشیج را بررسی کردند. به عقیده آنها نیمایوشیج را به معنای دقیق کلمه می توان شاعر اجتماعی نامید؛ زیرا هنر و شعر او زمینه اجتماعی و انسانی دارد. از نظر آنها آزادیخواهی و استبدادستیزی، گرایش این جهانی، اصالت انسان، اصالت اراده و اختیار آدمی و طبیعت گرایی از عناصر مهم اجتماعی و انسانی شعر نیما به شمار میرود. نیما به اجزا و عناصر طبیعت، رنگ اجتماعی و انسانی می دهد و آنها را با وجودش می آمیزد.

حسن لی و حیدری (۱۳۸۵): عناصر زندگی معاصر در شعر سیمین بهبهانی را بررسی نمودند. به عقیده آنها جلوه های زندگی امروز و پدیده های مربوط به آن، در سروده های نخستین بهبهانی حضوری کمتر دارند و بیشتر به گونه ای سطحی، خام و سنتی بیان شده اند؛ اما در مجموعه های آخر او اشعاری پخته با ساختاری استوار، جلوه های گونه گون دنیای امروز را به شایستگی و شیرینی باز می تابند. در برخی از این سروده ها، هیچ عنصر سنتی از شعر گذشته- بجز وزن و قافیه- بر جای نمانده است.

باقی نژاد (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان نیما یوشیج، شاعر شهود و طبیعت به بررسی عناصر طبیعت در آثار نیما پرداخته است. به نظر وی، نیما یوشیج، شاعر طبیعت‌گرای معاصر، با حضور مداوم در دامن طبیعت، توانست پیوندی فکری و عاطفی بین خود و طبیعت پدید آورد. او ذهنیت شعری خویش را با طبیعت، به صورتی تنگاتنگ در آمیخت و آن را جان مایه هنر خویش ساخت. تأثیرپذیری نیما از طبیعت دستاوردهای بسیاری برایش داشته است. او نوآوری خویش را نیز مدیون طبیعت است. مشاهده تازگی‌های طبیعت و درک بی‌واسطه او از پویایی و تحول جاری در

آن، توانست منبع الهامش قرار گیرد و در وی به انگیزه‌ای عظیم برای تحول تبدیل شود. شعر نیما یوشیج از هر نظر با طبیعت ارتباط و آمیختگی یافته است. او به اشکال مختلف از امکانات طبیعت بهره برده است.

شه بخش (۱۳۸۵) در پژوهشی به بررسی شعر منوچهری و طبیعت گرایی او پرداخته است. وی می گوید: منوچهری شاعریست لطیف طبع و شیرین سخن با ذوقی سرشار و حافظه‌ای قوی و قریحه‌ای خداداد. در توصیف و تشبیه، به ویژه در وصف مناظر طبیعت، نقاشی است که با کلک مویین خویش منظره‌ها را پیش دیده‌ی ما مجسم می‌سازد و به الفاظ و عبارات خشک و بی‌روح، دم مسیحیایی می‌دهد و بدان گونه ترکیباتی می‌سازد که گویی عصاره‌ی زیبایی و کمال قرون و اعصار در آن‌ها گرد آمده است.

صدیقی (۱۳۸۷) در مقاله‌ای به بیان رویکرد جدید نیما به طبیعت پرداخته است. نویسنده در این مقاله به این نتیجه رسیده که هماهنگی بین فضای زندگی انسان با طبیعت از ویژگی‌های عمده‌ی شعرهای نیماست و رویکرد شاعر نیز به طبیعت در شعر، برخلاف دیگر شاعران طبیعت گرای قبل از او، رویکردی تأویلی و نمادین است؛ به طوری که همه‌ی عوامل و عناصر طبیعت در شعر نیما در خدمت مناسبات تلخ اجتماعی - سیاسی حاکم بر عصر اوست.

همان طور که بیان شد پژوهشهای متعددی به بررسی اشعار عباس باقری پرداخته اند و نیز پژوهشهایی نیز عناصر طبیعت و اقلیم را در آثار دیگر شاعران بررسی نموده اند، اما هیچکدام به بررسی عناصر اقلیمی در شعر باقری نپرداخته است، لذا ضرورت دارد تا موضوع عناصر اقلیمی در اشعار باقری به طور مستقل مورد بررسی قرار گیرد.

با عنایت به اینکه نامبرده از نخستین شاعران سیستانی است که آثارش به ویژه در حوزه شعر سپید در سطح ملی جایگاه یافته و در سال ۱۳۸۵ در تالار وحدت تهران به عنوان شاعر پیشکسوت و تأثیر گذار در سی سال شعر پارسی و انقلاب اسلامی توسط وزیر ارشاد از وی تجلیل به عمل

آمده و نیز از نخستین شاعرانی است که نقش اقلیم را به عنوان شناسنامه شاعر در حوزه شرق کشور بر جسته ساخته است، این پژوهش می تواند لایه های پنهان تری را در خصوص نقش عناصر اقلیمی در توفیق شعر شاعر برای خوانندگان آشکار سازد.

۱-۸- حوزه و قلمرو تحقیق

قلمرو تحقیق از نظر مکانی منطقه سیستان است. و قلمرو تحقیق از نظر زمانی نیمه اول سال ۱۳۹۲ را در بر می گیرد. قلمرو موضوعی تحقیق اشعار عباس باقری می باشد.

۱-۹- معرفی منطقه سیستان

۱-۹-۱- اهمیت و جایگاه سیستان

در دورانی که تمامی مردمان ایران به زبان عربی سخن گفته و فرهنگ ایرانی در حال نابودی بود، ظهور نهضت یعقوب لیث صفاری از سیستان منجر به ترویج زبان فارسی و خلق شاهکار های ادبی حافظ، سعدی، مولوی، فردوسی و ... گردید.

فردوسی در تنظیم شاهنامه علاوه بر استفاده از روایت بزرگان سیستان و خراسان، از منابعی استفاده کرده که قبلاً توسط یعقوب لیث دستور جمع آوری آنها داده شده بود. اختراع و ابداع نخستین آسیاب بادی در جهان، از سیستان گزارش شده است. بر اساس برخی آثار مکشوفه باستانی، این سرزمین از گذشته های دور دارای تمدن فرهنگی بسیار شکوفا بوده و بر اثر موقعیت خاص اقلیمی، سیاسی و فرهنگی مرکز ارتباطات تمدن های بزرگ ماوراء النهرین، بین النهرین، هندوچین به شمار می رفته است. شهر سوخته و تمدن هوشمند و خلاق آن با پنج هزار سال قدمت به عنوان بزرگترین استقرار شهر نشینی در نیمه شرق فلات ایران نمونه ای منحصر به فرد و حکایت گر واقعی علم، صنعت و فرهنگ گذشته های دور سیستان است. شهری که با چهار میلیارد